

Голові разової спеціалізованої  
вченої ради ДФ 20.051.225  
Карпатського національного  
університету імені Василя Стефаника  
доктору економічних наук, професору,  
професору кафедри  
економічної кібернетики  
Карпатського національного  
університету імені Василя Стефаника  
**Благуни Івану Семеновичу**

### **РЕЦЕНЗІЯ**

доктора економічних наук, доцента,  
професора кафедри менеджменту і маркетингу  
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника  
**Зварич Олени Ігорівни**  
на дисертаційну роботу **Хоробчука Олега Івановича**  
на тему: **«Оцінювання та аналіз експортної складової потенціалу  
зовнішньоекономічної діяльності регіону»**,  
подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Карпатського  
національного університету імені Василя Стефаника  
на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань  
05 Соціальні та поведінкові науки  
за спеціальністю 051 Економіка

#### **Актуальність теми дисертаційного дослідження.**

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується трансформацією міжнародних виробничо-збутових ланцюгів, цифровізацією міжнародної торгівлі, посиленням конкуренції на зовнішніх ринках та зростанням ролі регіонів як самостійних суб'єктів формування конкурентних переваг держави. За таких умов ефективне використання потенціалу

зовнішньоекономічної діяльності регіонів стає одним із ключових чинників забезпечення економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, розвитку територій та зміцнення економічної безпеки країни.

Для України зазначена проблематика набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни, що супроводжується суттєвими структурними змінами економіки, руйнуванням виробничої, транспортної та логістичної інфраструктури, зміною географії зовнішньої торгівлі, переорієнтацією експортних потоків, порушенням функціонування глобальних ланцюгів створення вартості та необхідністю інтеграції у нові міжнародні виробничі мережі.

Додаткової актуальності обраному напрямку дослідження надає необхідність формування нової регіональної економічної політики, орієнтованої на забезпечення стійкості територіальних економічних систем до зовнішніх шоків, диверсифікацію структури експорту, підвищення технологічного рівня виробництва та розвиток конкурентних спеціалізацій регіонів.

Необхідність удосконалення теоретико-методичних засад оцінювання та аналізу експортної складової потенціалу зовнішньоекономічної діяльності регіонів України, розроблення сучасного інструментарію її комплексного оцінювання та врахування нових викликів функціонування економіки України в умовах воєнного стану, європейської інтеграції та післявоєнного відновлення обумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження, її теоретичну та практичну значущість.

Дисертаційна робота виконана згідно з планом наукових досліджень Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, зокрема, науково-дослідною темою «Моделювання процесів управління в соціально-економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083, 2013–2027 рр.)

## **Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації**

Аналіз змісту дисертаційної роботи, а також наукових публікацій Хоробчука Олега Івановича засвідчує належний рівень обґрунтованості та достовірності сформульованих наукових положень, висновків і прикладних рекомендацій. До такого висновку можна дійти з урахуванням наступного:

1. теоретичною основою дослідження стали системний підхід а також методи: історичний, системний, методи нормалізації даних і кореляційно-регресійного аналізу; методи прогнозування, які були використані для формулювання авторського підходу до оцінювання та аналізу показників які характеризують зовнішньоекономічну діяльність регіону та чинників які визначають закономірності зміни їх значень;

2. для дослідження причинно-наслідкових зв'язків та взаємозалежностей між показниками зовнішньоекономічної діяльності регіонів західної частини України та відповідними показниками соціально-економічного розвитку використано можливості економетричного моделювання (методи побудови і дослідження моделей з миттєвими та відкладеними ефектами, симулятивне моделювання);

3. для вивчення зарубіжного досвіду вирішення поставлених в дисертації задач застосовано метод порівняльного аналізу. У процесі дослідження також було використано графічний метод для візуалізації динаміки показників та результатів моделювання;

4. інформаційною базою дисертаційного дослідження слугували наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань регіональної та міжнародної економіки, економіко-математичного і, зокрема, економетричного моделювання, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Національного банку України, Центру економічної стратегії, регіональних управлінь статистики щодо показників соціально-економічного розвитку західних областей України;

Слід звернути увагу на системний характер роботи. План дисертації в цілому складений вдало, структура роботи є продуманою і логічною. В роботі

чітко сформульовано актуальність теми, мету і завдання дослідження, обумовлені об'єктом і предметом аналізу, сукупністю методів і засобів наукового пошуку, а також обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

Все це дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформовані здобувачем за результатами проведених досліджень літературних джерел, аналізу статистичних даних та модельних розрахунків мають належний рівень обґрунтованості.

### **Достовірність та наукова новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження**

До найбільш важливих результатів дисертаційної роботи, які характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок здобувача у розв'язання актуальної задачі аналізу та прогнозування експортного потенціалу регіонів України слід віднести:

*удосконалені*

- теоретичні підходи до трактування поняття «експортний потенціал регіону» шляхом врахування динаміки зміни умов внутрішнього та зовнішнього по відношенню до регіональної економічної системи середовища (п. 1.1 дисертації);
- методичні положення, відповідно до яких доцільно проводити вивчення експортного потенціалу регіону в сучасних умовах. Формування та використання експортного потенціалу регіону рекомендовано розглядати як поєднання процесів самоорганізації, регулювання та управління, котрі взаємодоповнюють один одного (п. 1.2 дисертації);
- методичні підходи до проведення кількісного оцінювання експортного потенціалу регіону. В цьому напрямі здобувачем запропоновано використання трьох альтернативних підходів до вирішення даної задачі, а також проведено рейтингове оцінювання експортного потенціалу регіонів західної частини України з урахуванням результатів розрахунків на основі показника

ефективності експорту, удосконаленої методики на основі урахування виробничої та інвестиційно-інноваційної складової експортного потенціалу, а також методики на основі фільтру Ходріка-Прескотта (п. 2.1 дисертації);

- підходи до оцінювання взаємовпливів між експортними потенціалами окремих регіонів через побудову та аналіз відповідної симультаивної моделі, що дозволило зробити висновки про наявність синергетичного ефекту між заходами щодо стимулювання експортоорієнтованих видів діяльності в одних регіонах на сукупне підвищення експортних потенціалів більшості регіонів західної частини України; (п. 3.2 дисертації);

#### *розвинуті*

- в напрямі врахування наявної статистичної інформації на регіональному рівні, а також визначення питомої ваги складових компонентів експортного потенціалу в розрізі виробничої та інноваційно-технологічної складових регіонального соціально-економічного розвитку існуючий підхід до кількісного оцінювання експортного потенціалу регіону (сс. 80-87);

- моделі аналізу експортного потенціалу на основі визначення переліку необхідної і достатньої кількості показників, котрі пояснюють зміну значень параметрів експортного потенціалу для кожного з досліджуваних регіонів (п. 2.2 дисертації);

- наявні підходи до аналізу товарної структури експорту регіонів західної частини України через поєднання моделей з миттєвими та вікладеними ефектами (п. 3.1 дисертації);

- існуючі підходи до вирішення задачі прогнозування експортного потенціалу регіону та чинників, під впливом яких він формується. Суть новації полягала в поєднанні можливостей одновимірних економетричних моделей, за допомогою яких вдалося спрогнозувати значення незалежних показників, а також застосування моделей аналізу експортного потенціалу з миттєвими та лаговими ефектами дозволило розрахувати прогнозні значення показників експортного потенціалу регіонів західної частини України на 2025-2028 роки (п. 3.3 дисертації).

## **Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях**

За результатами дослідження опубліковано 14 наукових праць, з яких: 7 статей – у фахових виданнях України категорії Б, 1 стаття – в міжнародному журналі країни ЄС, 6 тез доповідей міжнародних та всеукраїнських наукових та науково практичних конференцій.

В публікаціях розкрито основні аспекти теми дослідження. Усі результати дослідження, які виносяться на захист, знайшли своє відображення в публікаціях здобувача. Суть викладеного в публікаціях матеріалу відповідає тематиці дисертаційного дослідження. Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію на науково-практичних конференціях, що підтверджує їх актуальність та наукову обґрунтованість. Зміст анотації відповідає основним положенням дисертації.

Список праць здобувача наведено в дисертаційній роботі. Усі публікації в частині кількості, обсягу та якості відповідають чинним нормативним вимогам до оприлюднення результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

## **Оцінка оформлення та змісту дисертації**

Подану на розгляд дисертаційну роботу можна визнати є цілісною, логічно побудованою і завершеною науковою працею. Дисертація Хоробчука Олега Івановича містить усі необхідні структурні елементи та включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота написана українською мовою, з дотриманням основних вимог наукового стилю викладання матеріалу.

Виклад матеріалу дисертації є структурованим, прослідковується логічний взаємозв'язок між окремими розділами роботи. Обраний стиль викладу матеріалу дав можливість автору розкрити суть наукової задачі, дослідити її теоретичні й практичні аспекти, зробити висновки та сформулювати пропозиції.

Структура роботи у повній мірі відповідає «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 і зареєстрованим в Міністерстві юстиції України від 03.02.2017 за № 155/30023. В роботі сформульовано мету, об'єкт та

предмет дослідження. Для досягнення поставленої мети здобувачем сформульовано і вирішено низку задач на основі своєчасного застосування відповідних методів якісного та кількісного аналізу. Запропоновані підходи до вирішення поставлених задач дозволяють робити висновки про фаховий рівень автора роботи.

Загальний обсяг роботи становить 234 сторінки, з яких основний зміст викладений на 184 сторінках. Дисертація містить 64 таблиці та 59 рисунків. Список використаних джерел містить 123 джерела. У дисертації вміщено 6 додатків на 12 сторінках.

### **Практичне значення отриманих результатів дослідження**

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованих методичних підходів, моделей та аналітичних інструментів органами державної влади, місцевого самоврядування, агенціями регіонального розвитку та суб'єктами господарювання під час розробки стратегій та програм регіонального розвитку, програм підтримки експорту та заходів із підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки.

Подальший розвиток отриманих результатів дослідження сприятиме поглибленню теоретичних положень щодо формування та реалізації експортного потенціалу регіонів, а також забезпечить методичну основу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності використання експортних можливостей та зміцнення конкурентних позицій регіонів на міжнародних ринках.

Практичне значення наукових результатів підтверджується довідкою про використання результатів дисертаційного дослідження в роботі Управління стратегічного планування та розвитку економічного потенціалу регіону Департаменту економічного розвитку, промисловості та інфраструктури Івано-Франківської обласної державної адміністрації (довідка № 04.3-12 від 18.05.2026 р.). Також результати дослідження впроваджено в роботу Івано-Франківської торгово-промислової палати (довідка № 121/05-2026 від 12.05.2026 р.). Окремі теоретичні підходи та висновки дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі на економічному факультеті

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника при викладанні дисциплін “Економічний аналіз державної політики”, “Міжнародна економіка”, “Аналіз економічної безпеки”, “Економетрика”, (довідка № 03.04 29/40 від 18.05.2026 р.).

### **Дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи**

Незважаючи на загальну позитивну оцінку поданої на розгляд дисертаційної роботи, слід виділити окремі питання, зауваження та дискусійні положення, що потребують додаткової аргументації та уточнення.

1. В дисертації всебічно розкрито суть поняття «експортний потенціал регіону», проведено аналіз підходів до його оцінювання, аналізу та прогнозування з використанням як традиційних, так і нових методів аналізу. В той же час, зважаючи на формулювання теми дисертації, варто більше уваги приділити характеристиці та аналізу поняття «потенціал зовнішньоекономічної діяльності регіону»;

2. В п. 1.1 «Експортний потенціал регіону як вихідна умова розвитку торгово-економічних відносин в контексті досягнення цілей соціально-економічного розвитку» здобувач аналізує існуючі підходи до трактування поняття «експортний потенціал регіону», а також результати досліджень, наведені в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Найбільша увага приділяється якраз аналізу результатів досліджень вітчизняних науковців та авторів, котрі досліджують зовнішньоекономічну діяльність в країнах з малою відкритою економікою та країнах що розвиваються. В той же час, практично відсутній відповідний аналіз, присвячений практиці вирішення поставлених в дисертації задач в країнах з розвинутою соціальноорієнтованою економікою. Чим це обумовлено?

3. У вступній частині дисертації здобувач зазначає, що однією із задач дослідження є «відслідкувати тенденції та закономірності еволюції теорій регіонального розвитку в контексті врахування та розвитку експортних можливостей регіону» (с.16), яка успішно вирішена в п.1.3 дисертації. Зважаючи на значну кількість теорій та моделей регіонального розвитку,



розглянутих в даному підрозділі, на основі проведеного аналізу найновіших наукових публікацій, здобувачу варто доповнити викладений в даному підрозділі матеріал аналізом можливостей їхньої імплементації у вітчизняну практику з урахуванням реалій війни та правового режиму воєнного стану;

4. Виклад матеріалу п. 3.2 «Аналіз синергетичних ефектів впливу чинників зовнішньоекономічної діяльності на експортний потенціал регіонів» доцільно доповнити оглядом і порівняльним аналізом існуючих підходів до вирішення задачі кількісного оцінювання та аналізу синергетичних ефектів впливу чинників зовнішньоекономічної діяльності на експортний потенціал регіонів. Крім того, потребує більш детального опису відповідь на питання – що саме здобувач розуміє під «кількісною оцінкою синергетичного ефекту» і як рекомендує її визначати;

5. В дисертації удосконалено існуючі та розроблено нові методичні підходи до вирішення задачі оцінювання та аналізу по суті виробничо-ресурсної та інвестиційно-інноваційної складових експортного потенціалу регіонів західної частини України. Іншими словами, досліджено так звану внутрішню складову експортного потенціалу. Споживча або зовнішня складова по великому рахунку залишилася поза увагою здобувача. Можна стверджувати що здобувач недостатньо уваги приділяє процесам, які відбуваються на іноземних ринках експортованої продукції, аналізу європейських та світових процесів, які визначають стан кон'юнктури на основних ринках країн-імпортерів продукції українських товаровиробників. Чим це обумовлено?

6. Результати дослідження мали б значно вищу цінність за умови врахування впливу окремих інструментів міжнародної торговельної політики, зокрема, протекціоністських заходів, на показники експортного потенціалу досліджуваних регіонів.

У цілому викладені вище зауваження в переважній своїй більшості носять рекомендаційний характер та суттєво не знижують наукову та практичну цінність виконаної дисертаційної роботи. В той же час критичний аналіз та врахування цих рекомендацій в подальших дослідженнях можуть посприяти отриманню нових наукових результатів.

### **Загальний висновок на дисертаційну роботу**

Дисертаційну роботу Хоробчука Олега Івановича можна визнати завершеною, цілісною, самостійно виконаною науковою працею. Зміст дисертаційної роботи повністю розкриває обрану тему дослідження, вирішує поставлені завдання та відповідає профілю спеціальності 051 «Економіка», а структура і змістове навантаження дисертації доводять володіння її автором методологією економічного дослідження. Висновки та запропоновані автором рекомендації щодо формування прикладних підходів до проведення оцінювання та аналізу експортного потенціалу регіонів західної частини України, сформульовані у результаті особисто проведених ним досліджень, є належним чином обґрунтованими та достовірними, містять елементи наукової новизни та становлять практичну цінність. Стиль викладення матеріалів дослідження є чітким та зрозумілим. Оформлення дисертації та анотації відповідають встановленим вимогам.

Оприлюднені наукові праці повною мірою і належним чином розкривають зміст дисертаційного дослідження, його основні результати, наукову новизну та практичну цінність.

Робота виконана на засадах академічної доброчесності та відповідає вимогам порядку присудження наукового ступеня доктора філософії.

Таким чином, з урахуванням актуальності теми, наукової новизни, теоретичної та практичної значущості отриманих результатів, їх обґрунтованості та достовірності, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Хоробчука Олега Івановича «Оцінювання та аналіз експортної складової потенціалу зовнішньоекономічної діяльності регіону» за своїм змістом відповідає спеціальності 051 «Економіка», а також вимогам до оформлення дисертацій, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року

№ 44 (зі змінами), а її автор, Хоробчук Олег Іванович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент

доктор економічних наук, доцент,  
професор кафедри менеджменту і маркетингу  
економічного факультету  
Карпатського національного університету  
імені Василя Стефаника

Олена ЗВАРИЧ